

Ks. Ginter Dzierżon
Wydział Prawa Kanonicznego UKSW

Przygotowanie do zawarcia małżeństwa katolika z protestantem

Życie w małżeństwach mieszanych niosło i niesie ze sobą wiele problemów egzystencjalnych i kontrowersji doktrynalnych. Dlatego też prawodawcy Kościołów, Wspólnot kościelnych oraz religii niechrześcijańskich wprowadzają wiele ograniczeń związanych z zawieraniem tego typu związków.

W studium tym przedmiotem zainteresowania stanie się problem przygotowania do zawarcia jednej kategorii małżeństw, jakimi są małżeństwa katolików z protestantami. Rozpoczynając zatem trzeba stwierdzić, iż pojęcie „protestant” w sensie wyznaniowym ma charakter generalny. Zakresowo w jego znaczeniu mieszają się wierni licznych Wspólnot kościelnych wywodzących się z zapoczątkowanej w XVI w. reformy Kościoła¹.

Pomimo tego, że ustawodawca kościelny wprowadził pewne ograniczenia związane z zawieraniem małżeństw mieszanych (kan. 1086, 1124-1125 KPK), to jednak w dokumentach Kościoła spotykamy się również z pozytywnym odniesieniem do małżeństw zawieranych między ochrzczonymi. Doceniając ekumeniczny walor takich związków papież Jan Paweł II w Adhortacji Apostolskiej „Familiaris consortio” napisał: „Małżeństwa pomiędzy katolikami i innymi ochrzczonymi, już dzięki szczególnej fizjonomii, zawierają wiele elementów, które należy doceniać i rozwijać, tak z uwagi na ich wewnętrzną wartość, jak również ze względu na ewentualny wkład, który mogą wnieść w ruch ekumeniczny. Sprawdza się to szczególnie wtedy, kiedy małżonkowie są wierni swoim obowiązkom religijnym. Wspólny

¹ Por. G. LONG, *Ordinamenti giuridici delle chiese protestanti*, Bologna 2008, s. 11-16.

chrzest i dynamizm łaski daje partnerom w tych małżeństwach podstawę i uzasadnienie wyrażania ich jedności w dziedzinie wartości moralnych i duchowych. W tym celu, a także dla podkreślenia ekumenicznego znaczenia takiego małżeństwa mieszanego, przeżywanego w pełni wiary przez oboje małżonków chrześcijańskich, trzeba starać się – nawet jeżeli nie zawsze okaże się to łatwe – o serdeczną współpracę pomiędzy duchownym katolickim i niekatolickim, poczynając od przygotowania do małżeństwa i ślubu².

Pomimo szeregu cech pozytywnych, jakimi charakteryzują się małżeństwa mieszane, ustawodawca kościelny jest też świadom możliwości wystąpienia wielu trudności egzystencjalnych wiążących się z życiem w takich związkach. Dlatego w kanonicznym porządku prawnym zawieranie m. in. małżeństw między katolikami a protestantami objęte zostało zakazem skodyfikowanym w kan. 1124 KPK. To ograniczenie prawne nie ma jednak charakteru bezwzględny; może zostać ono uchylone po spełnieniu wymogów przewidzianych przez prawo. Warunki ograniczające w pewnym stopniu swobodne wykonywanie uprawnień wiernych mają zweryfikować prawidłowość ich postaw względem zawieranego związku (kan. 1125, n. 1-3 KPK).

Temu prawnemu, a zarazem pastoralnemu celowi ma służyć m.in. przygotowanie do zawarcia małżeństwa w konfiguracji określonej w tytule studium. W dokumencie Papieskiej Rady do Spraw Rodziny „Przygotowanie do sakramentu małżeństwa” podkreślono z całym naciskiem, że specjalną troską duszpasterską należy otoczyć tych narzeczonych, którzy znajdują się w szczególnej sytuacji; do takich małżeństw zaliczono małżeństwa mieszane³. Do tej kwestii odniesiono się także w opublikowanej w dniu 13 grudnia 1989 r. „Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim” stwierdzając: „Duszpasterze, ilekroć załatwiają sprawy małżeństw mieszanych, powinni pamiętać, że wymagają one szczególnej delikatności i taktu, a także znajomości teologii małżeństwa i przepisów prawnych”⁴.

² Zob. JAN PAWEŁ II, Adhortacja Apostolska *Familiaris consortio*, 22 XI 1981, w: M. ROMANEK (red.), *Adhortacje Apostolskie Ojca św. Jana Pawła II*, t. 1, Kraków 2006, s. 200-201.

³ POF. PAPIESKA RADA DO SPRAW RODZINY, *Przygotowanie do sakramentu małżeństwa*, 13 V 1996, n. 6, w: http://duszpasterstworodzin.gniezno.opoka.org.pl/go.php/pl/dokumenty_kosciola-o_rodzynie/_papieska_rady_ds/przygotowanie_do_sakramentu_mlzenstwa,html (dostęp 23 III 2014).

⁴ Zob. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim*, 13 XII 1989, n. 82, w: <http://duszpasterstwo->

1. Faza wstępna

Zwykle przygotowanie do zawarcia małżeństwa mieszanego rozpoczyna się na etapie zwanym w dokumentach Kościoła i literaturze przygotowaniem bezpośrednim⁵. Pierwszy krok w tym postępowaniu wiąże się z zapoznaniem się z postawami stron w odniesieniu do związku, który chcą zawrzeć. Realizacja tego zamierzenia w pierwszym rzędzie dotyczy odpowiedzi na pytanie: czy nupturienici mają wolę wypełnienia zobowiązań i warunków określonych w kan. 1125, n. 1-3 KPK? Taki tryb postępowania jest zalecany w „Instrukcji Episkopatu Polski o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim”. W n. 80 tego dokumentu bowiem stwierdzono: „Duszpasterz zapoznając się z niekatolikiem pragnącym zawrzeć małżeństwo z katolikiem, powinien wywnioskować na podstawie przeprowadzonej rozmowy, jakie wartości religijne, moralne i światopoglądowe posiadają strony, a zwłaszcza strona niekatolicka”⁶. Należy podkreślić, że taki sondaż jest konieczny ze względu na to, że wizja małżeństwa funkcjonująca w protestanckich Wspólnotach kościelnych różni się od konceptu małżeństwa występującego w kanonicznym porządku prawnym.

Stąd też rozmowy pastoralnokanoniczne ze stronami trzeba rozpocząć od pytań związanych z zapisem kan. 1125, n. 3 KPK, który należy uznać za kluczowy, ponieważ dotyczy on struktury prawnej małżeństwa w jego elementach istotnych. W regulacji tej postanowiono, że obaj nupturienici powinni zostać pouczeni o celach i istotnych przymiotach małżeństwa, których nie mogą oni wykluczyć. Nie ma wątpliwości co do tego, że we wspólnotach protestanckich istotne przymioty małżeństwa, jakimi są jedność i nierozzerwalność (kan. 1056 KPK) wchodzi również w skład struktury małżeństwa. W zasadzie różnice doktrynalne nie dotyczą rozmiennia jedności małżeństwa⁷; nieco od-

dzin.gniezno.opoka.org.pl/upload/files/dokumenty_kosciola/instrukcja_o-przygotowaniu_do_zawarcia_malzenstwa.pdf (dostęp: 23 III 2014).

⁵ Por. T. POCAŁUJKO, *La prevenzione della nullità del matrimonio nella preparazione e nell'ammissione alle nozze con una considerazione del contributo dei tribunali ecclesiastici*, Roma 2013, s. 89-104.

⁶ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa...*, dok. cyt., n. 80.

⁷ *Stanowisko Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP wobec małżeństwa*, w: http://luteranie.pl/materialy/rozne_pisma/stanowisko_kosciola_ewangelicko_augsburskiego_w_rp_wobec_malzenstwa,358.html (dostęp: 14 XI 2013); Kościół Chrześcijan Baptystów w RP, *Uchwała Międzykonferencyjnego Zjazdu Delegatów Kościo-*

miennie natomiast we Wspólnotach tych pojmując się nierozzerwalność małżeństwa. Otóż pomimo tego, że w doktrynie tych społeczności uwydatnia się nierozzerwalność małżeństwa, to jednak w określonych sytuacjach dopuszcza się możliwość rozwodu⁸. Racje przemawiające za funkcjonowaniem tej instytucji wywodzi się bądź to z uwarunkowań antropologicznych związanych z ludzką skłonnością do popełniania grzechu i zła (Kościół Ewangelicko-Augsburski)⁹, bądź też z określonych tekstów biblijnych (Kościół Chrześcijan Baptystów: Mt 2, 15-16 i 1 Kor 7, 10-11, 27a¹⁰; Kościół Zielonoświątkowy: klauzula Mateuszowa 5, 32; 19, 9 oraz obie klauzule pawłowe 1 Kor 7, 11, 15¹¹; Kościół Adwentystów Dnia Siódmego: Mt 5, 32; 1 Kor 7, 10-15)¹².

Nie można zatem wykluczyć, że protestant zamierzający zawrzeć związek małżeński nie będzie podzielał katolickiej nauki o nierozzerwalności. Prowadzący dochodzenie przedślubne powinien więc mu wyjaśnić, że zgodnie z nauką katolicką komponenty, o których mowa, wchodzi w skład naturalnej struktury małżeństwa; innymi słowy, pochodzą one z prawa naturalnego. Dlatego też Kościół katolicki nie dopuszcza rozwodów. W tym kontekście nie można jednak abstrahować od faktu, że protestanci w poszczególnych przypadkach nie będą wykluczali możliwości rozwiedzenia się. W takiej sytuacji duszpasterz na drodze dialogu powinien dążyć do zamiany stanowiska w tej sprawie. Gdyby podjęte wysiłki nie przyniosły pożądanego rezultatu, wówczas

---

la Chrześcijan Baptystów w RP w sprawie małżeństwa i rodziny, 3 V 1997, w: <http://www.baptystyci.pl/wyznanie-wiary/932-stanowisko-kosciola-w-sprawie-malzenstwa-i-rodziny> (dostęp: 14 XI 2013); Kościół Adwentystów Dnia Siódmego w RP, *Znowelizowany rozdział 15 Prawa zborowego*, 2005, w: <http://www.adwent.pl/o-kosciele/85-znowelizowana-wersja-15-rozdzialu-prawa-zborowego> (dostęp: 30 XII 2013); Kościół Zielonoświątkowy w RP, *Stanowisko Rady Naczelnej w sprawie małżeństwa, rozwodu, powtórnego małżeństwa oraz planowania rodziny*, w: http://www.mielec.kz.pl/osw_malzenstwo.pdf (dostęp: 4 I 2014).

⁸ Por. *Pragmatyka Służbowa Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczpospolitej w Polskiej – tekst jednolity*, § 145, w: <http://old.luteranie.pl/pl/files/file/PS.pdf> (dostęp: 5 XI 2013); Kościół Chrześcijan Baptystów w RP, *Uchwała...*, dok. cyt.; KOŚCIÓŁ ZIELONOŚWIĄTKOWY W RP, *Stanowisko Rady Naczelnej...*, dok. cyt.; KOŚCIÓŁ ADWENTYSTÓW DNIA SIÓDMEGO W RP, *Znowelizowany rozdział...*, dok. cyt.

⁹ *Pragmatyka Służbowa...*, dok. cyt., § 145. Szerzej na ten temat zob. J. PODZIĘLNY, *Wizja małżeństwa w świetle ewangelickiej etyki teologicznej*, Opole 2011, s. 159.

¹⁰ KOŚCIÓŁ CHRZEŚCIJAN BAPTYSTÓW W RP, *Uchwała...*, dok. cyt.

¹¹ KOŚCIÓŁ ZIELONOŚWIĄTKOWY W RP, *Stanowisko Rady Naczelnej...*, dok. cyt.

¹² KOŚCIÓŁ ADWENTYSTÓW DNIA SIÓDMEGO W RP, *Znowelizowany rozdział...*, dok. cyt.

powinno zaniechać się dalszych czynności zmierzających do wydania zezwolenia na zawarcie tego związku. Przyjęcie bowiem postawy prozodowej skutkowałoby tym, że w przypadku zawarcia przez strony małżeństwa związek ten byłby nieważny z powodu symulacji wiążącej się z wykluczeniem nierozzerwalności małżeństwa (kan. 1101 § 2 KPK).

Pouczenie, o którym traktuje kan. 1125, n. 3 KPK powinno także dotyczyć celów małżeństwa. Według kan. 1055 § 1 KPK są nimi dobro potomstwa i dobro małżonków. Na marginesie należy zauważyć, że w Instrukcji Episkopatu Polski z 1987 r. brak jest, co należy uznać za mankament tego dokumentu, odniesienia do kwestii pouczenia o celach małżeństwa; takie odniesienie znajduje się natomiast w Instrukcji z 1989 r.¹³

Cele, o których mowa w kan. 1055 § 1 KPK, są także uwydatniane w dokumentach dotyczących małżeństwa w różnych Wspólnot ekumenicznych. U ewangelików problem prokreacji ujmuje się z perspektywy etycznej. W doktrynie Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego podkreśla się, że zobowiązanie do odpowiedzialnego rodzicielstwa wypływa z planu Bożego¹⁴. Kościół Zielonoświątkowy z kolei podchodzi do tego problemu w koncepcji „jednego ciała”¹⁵. W n. 5 „Uchwały” Międzykonferencyjnego Zjazdu Delegatów Kościoła Chrześcijan Baptystów w RP czytamy: „Uznaje się świętość życia seksualnego w małżeństwie, mającego na względzie zarówno prokreację, jak i satysfakcjonujące dopełnienie miłości małżeńskiej”¹⁶. W dokumencie Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego „Znowelizowany rozdział 15 Prawa zborowego” skonstatowano: „Seksualna intymność małżeńska jest świętym darem Boga dla ludzkiej rodziny. To integralna część małżeństwa, zarezerwowana tylko dla niego (1 Mojż, 2, 24). Taka intymność, zaplanowana wyłącznie dla relacji pomiędzy mężem i żoną, przyczynia się do stale rosnącego poczucia bliskości, szczęścia i bezpieczeństwa, a także zapewnia zachowanie rodzaju ludzkiego”¹⁷.

¹³ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa...*, dok. cyt., n. 80.

¹⁴ *Stanowisko Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w RP...*, dok. cyt., s. 1; J. POZIELNY, *Wizja małżeństwa...*, dz. cyt., s. 166.

¹⁵ KOŚCIÓŁ ZIELONOŚWIĄTKOWY W RP, *Stanowisko Rady Naczelnej...*, dok. cyt.

¹⁶ KOŚCIÓŁ CHRZEŚCIJAN BAPTYSTÓW W RP, *Uchwała...*, dok. cyt., n. 5.

¹⁷ KOŚCIÓŁ ADWENTYSTÓW DNIA SIÓDMEGO W RP, *Znowelizowany rozdział...*, dok. cyt.

Należy więc oczekiwać, że wierni protestanckich społeczności z reguły będą podzielali katolicką doktrynę o celach małżeństwa. Może się jednak zdarzyć, że niektórzy protestanci będą wykluczać dobro potomstwa. Należy bowiem zauważyć, iż etyka seksualna wielu protestanckich Wspólnot w pewnym stopniu odbiega od wytycznych teologii moralnej Kościoła katolickiego. Dla przykładu, Kościół Chrześcijan Baptystów i Kościół Zielonoświątkowy dopuszczają stosowanie środków antykoncepcyjnych¹⁸. Obecnie niektórzy etycy Kościoła Ewangelicko – Augsburskiego nie negują możliwości aborcji¹⁹. Nie można zatem wykluczyć, że u niektórych akatolików może wystąpić przeświadczenie o całkowitym wykluczeniu potomstwa.

W tym kontekście za w pełni zasadne należy uznać pouczenie nurturientów o istotnych celach małżeństwa, wynikających według nauki katolickiej z naturalnej struktury małżeństwa, ponieważ nieakceptacja któregoś z tych elementów przez co najmniej jedną ze stron skutkuje nieważnością małżeństwa (kan. 1101 § 2 KPK).

Jeżeli obie strony podzielałyby katolicką wizję małżeństwa, wtedy należałoby prowadzić dalsze rozmowy związane z wymaganiami ujętymi w kan. 1125 KPK. Na tym etapie najpierw powinny koncentrować się one na kwestii postawy strony katolickiej w sferze wiary. Przypomnijmy, w pierwszym rzędzie powinna złożyć ona oświadczenie, że jest gotowa odsunąć od siebie niebezpieczeństwo utraty wiary (kan. 1125, n. 1 KPK). Zgodnie z doktryną Kościoła katolickiego, zobowiązanie to ma charakter absolutny, gdyż pochodzi z prawa Bożego²⁰. W konsekwencji więc nie ma od niego odstępstw. Katolik zatem w swym oświadczeniu powinien wyrazić gotowość do jego wypełnienia. Jeśli z jego wypowiedzi jednak wynikałoby, że ignoruje on ten wymóg twierdząc, iż nie podejmie żadnych wysiłków zmierzających do pielęgnowania i ochrony swej wiary, wówczas nie można wnieść prośby o wymagane prawem zezwolenie (kan. 1124 KK)²¹.

Trzeba też dodać, że w rozmowach na temat wizji małżeństwa niejednokrotnie pojawiają się odmienne stanowiska stron w tej kwestii. Nie

¹⁸ KOŚCIÓŁ CHRZEŚCIJAN BAPTYSTÓW W RP, *Uchwała...*, dok. cyt., n. 6; KOŚCIÓŁ ZIELONOŚWIĄTKOWY W RP, *Stanowisko Rady Naczelnej...*, dok. cyt.

¹⁹ J. PODZIELNY, *Wizja małżeństwa...*, dz. cyt., s. 171-182.

²⁰ Por. G. DZIERŻON, *Ewolucja doktryny oraz dyscypliny dotyczących przeszkody „różności religii” w kanonicznym porządku prawnym*, Warszawa 2008, s. 316.

²¹ Tamże; A. ABATE, *Il matrimonio nella nuova legislazione canonica*, Roma 1985, s. 187.

oznacza to jednak, że w tym wypadku należy odwozić je od zawarcia tego związku. Kontynuując ten wywód należy zwrócić uwagę, że zobowiązanie do złożenia odpowiedniego oświadczenia dotyczy wyłącznie katolika; nie odnosi się ono natomiast do protestanta, gdyż nie podlega jurysdykcji prawodawcy katolickiego; zgodnie z kan. 1125, n. 2 KPK ma być on jedynie poinformowany o zobowiązaniach katolika.

Jeżeli więc katolik złoży wymagane prawem oświadczenie, to bez względu na to, jaką pozycję w tej kwestii przyjmie drugi nupturient, licencja na zawarcie małżeństwa powinna zostać wydana. Dla ustawodawcy katolickiego bowiem istotne jest stanowisko strony katolickiej. Przyjęte twierdzenie znajduje umocowanie w zapisie n. 150 Dyrektorium Ekumenicznego: „Równocześnie trzeba stwierdzić, że strona niekatolicka może odczuwać podobne zobowiązanie ze względu na swe własne zaangażowanie chrześcijańskie. Należy zatem zauważyć, że w prawie kanonicznym nie wymaga się od tego drugiego partnera żadnej, pisemnej czy ustnej obietnicy”²².

Kwestią niezwykle drażliwą w dialogu pomiędzy nupturientami jest sprawa chrztu i wychowania potomstwa mającego się narodzić z przyszłego związku. W kan. 1125, n. 1 KPK prawodawca postanowił, że strona katolicka powinna złożyć przyrzeczenie, że uczyni wszystko co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim. W doktrynie podkreśla się, że w przeciwieństwie do poprzednio omawianego wymogu, zobowiązanie to ma wprawdzie charakter podmiotowo absolutny, przedmiotowo jednak nie ma takiego charakteru²³. Taki sposób wykładni wynika z faktu, iż w przywołanym numerze kanonu znalazł się zwrot „że uczyni wszystko co w jej mocy” (*se omnia pro viribus facturam esse*)²⁴. Prawodawca katolicki w swych rozwiązaniach nie neguje wystąpienia sytuacji, w której strona katolicka mimo najszczerzych chęci będzie przewidywała, że nie podoła tak ważkiemu zobowiązaniu, z przyczyn niezależnych od niej²⁵. Nie można przecież wykluczyć, iż

²² Por. PAPIESKA RADA DO SPRAW JEDNOŚCI CHRZEŚCIJAN, *Dyrektorium w sprawie zasad i norm dotyczących ekumenizmu*, 25 III 1993, *Communio* 14 (1994), s. 64.

²³ M. BUCCIERO, *I matrimoni misti. Aspetti storici, canonici e pastorali*, Roma 1997, s. 138; G. DZIERŻON, *Ewolucja doktryny...*, dz. cyt., s. 316-318.

²⁴ Por. G. MONTINI, *Le garanzie o «cautiones» nei matrimoni misti*, *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 5 (1992), s. 290.

²⁵ Tamże.

protestant będzie stał na stanowisku, że on również ma takie prawo; może też argumentować, że podobne zobowiązanie nakłada na niego jego wspólnota wiary. W tym miejscu należy zauważyć, iż sposób postępowania w przypadku pojawienia się tego typu hipotezy nie został ujęty w przytaczanych Instrukcjach Episkopatu Polski z 1987 i 1989 r. Taka postawa protestanta jest usprawiedliwiona. Należy więc ją respektować. Trzeba też podkreślić, że takie podejście do tego problemu koresponduje z dyspozycją zawartą w Dyrektorium Ekumenicznym. W n. 151 bowiem stwierdzono: „W wypełnianiu obowiązku przekazywania wiary katolickiej swoim dzieciom rodzic katolicki uszanuje wolność religijną i sumienie drugiego rodzica oraz będzie się troszczył o jedność i trwałość małżeństwa i o zachowanie komunii rodzinnej. Jeśli pomimo tych wszystkich wysiłków dzieci nie zostaną ochrzczone w Kościele katolickim, rodzic nie podpada pod cenzurę prawa kanonicznego”. Co więcej, w Dyrektorium Ekumenicznym, n. 150 jego autor sugeruje nawet podjęcie dyskusji między nupturientami na temat chrztu i wychowania dzieci, ale w duchu katolickim²⁶.

Omawiając kwestię chrztu i wychowania potomstwa należy zwrócić uwagę, że w doktrynie wyklucza się możliwość uzgodnień w kwestii ponadkonfesyjnego wychowania potomstwa. Odzwierciedlenie tej prawdy spotykamy m.in. w zapisie IV, 5 projektu dokumentu Polskiej Rady Ekumenicznej „Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej”. Proponowana regulacja ma następujące brzmienie: „Kościoły nie widzą możliwości ponadkonfesyjnego wychowania dzieci. Budowanie tożsamości chrześcijańskiej wymaga zawsze zakorzenienia w określonej tradycji, czemu równocześnie powinna towarzyszyć wrażliwość ekumeniczna”²⁷.

Kontynuując ten wywód należy stwierdzić, iż może się zdarzyć, że pomiędzy nupturientami dojdzie do poważnego sporu w tym przedmiocie. Według komentatorów, jeśli przewidywano by, że trudności tych nie będzie można przezwyciężyć ze względu na występujący po-

²⁶ Por. G. DZIERŻON, *Dialog nupturientów przed zawarciem małżeństwa mieszane-go*, w: Z. GLAESER (red.), *Człowiek dialogu. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Arcybiskupowi Alfonsowi Nossolowi z okazji 80. rocznicy urodzin, 55. rocznicy święceń kapłańskich oraz 35. święceń biskupich*, Opole 2012, s. 621-630.

²⁷ Zob. POLSKA RADA EKUMENICZNA, *Małżeństwo chrześcijańskie osób o różnej przynależności wyznaniowej (Projekt)*, 10 V 2011, w: <http://www.ekumenia.pl/index.php?=111> (dostęp: 30. 12. 2013).

ważny konflikt sumień, to w takim wypadku strony powinny zrewidować swe zamiary co do zawarcia związku²⁸.

W prezentowanej problematyce nie można jeszcze abstrahować od jednej hipotetycznej sytuacji. Mianowicie, może się zdarzyć, że katolik nie będzie pragnął wypełnić zobowiązań, o których mowa w kan. 1125, n. 1 i 3 KPK. W takim wypadku nie należy prowadzić dalszego postępowania zmierzającego do zawarcia tego związku. Takie wytyczne znajdują się w Instrukcji Episkopatu Polski z 1989 r. W n. 87 tego dokumentu czytamy: „Gdyby strona katolicka nie chciała się dostosować do przepisu kan. 1125, n. 1 i odmówiła oświadczenia i przyrzeczenia według podanej tam treści, mimo otrzymanych pouczeń i wyjaśnień na ten temat, duszpasterz zaniecha starania o zezwolenie, gdyż zobowiązania stawiane przez Kościół katolicki, przy zawieraniu małżeństwa mieszanego, są świętym wymogiem wiary i prawa kościelnego”²⁹.

W pastoralnokanonicznych rozmowach z protestantem należy także poruszyć kwestię sakramentalnego charakteru związku małżeńskiego i jego kanonicznych skutków. Należy mu wyjaśnić, iż zgodnie z nauką katolicką opierającą się na teorii o nierozdzielności kontraktu i sakramentu małżeństwo zawarte między ochrzczonejmi jest sakramentem (kan. 1055 §§ 1-2 KPK). Sakramentalnymi więc są nie tylko związki zawarte między wiernymi Kościoła katolickiego, ale również między wiernymi innych Kościołów i Wspólnot kościelnych. Za takie zatem uznawane jest małżeństwo zawarte w społecznościach protestanckich, pomimo tego, że ich wierni żyją w przeświadczeniu, że nie ma ono takiego charakteru, gdyż należy ono do porządku natury³⁰. W związku z tymi założeniami doktrynalnymi, protestanta w pierwszym rzędzie trzeba zapytać: czy on nie zawarł już związku z osobą ochrzczonej? Jeśli taki fakt miałby miejsce, wówczas należałoby zaniechać dalszych czynności związanych z przygotowaniem do zawarcia małżeństwa. Ze względu na zawarty sakramentalny związek, pomimo tego, że strona

²⁸ Por. A. D'AURIA, *Il matrimonio nel diritto della Chiesa*, Roma 2007, s. 299: „Se nella coppia dovessero sorgere dei conflitti di coscienza inconciliabili a motivo di quelle promesse, sarebbe oltremodo opportuno che entrambe le parti rivedessero la loro decisione di sposare”.

²⁹ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa...*, dok. cyt., n. 87.

³⁰ G. LONG, *Ordinamenti giuridici...*, dz. cyt., s. 131; P. JASKÓŁA, *Problem małżeństwa w relacjach ewangelicko – rzymskokatolickich*, Opole 2013, s. 54-56.

protestancka rozeszłaby się ze współmałżonkiem, nie może ona zawrzeć z katolikiem kolejnego związku.

Jeśli akatolik zaś byłby osobą wolną, to trzeba mu wyjaśnić, że związek, który zamierza zawrzeć z katolikiem, będzie związkiem sakramentalnym. Następstwem zawarcia takiego związku jest jego nierozzerwalność. Stąd też nawet w przypadku jego hipotetycznego rozpadu protestant nie będzie mógł zawrzeć innego małżeństwa z katolikiem, dopóty współmałżonek będzie żył, bądź też nie stwierdzi się nieważności zawartego małżeństwa.

2. Dyspensa od zachowania formy kanonicznej

W przypadku zawierania małżeństwa katolika z protestantem ten pierwszy do ważności zobowiązany jest do zachowania formy kanonicznej (kan. 1127 § 1 KPK). W tym wypadku prawodawca nie wyklucza jednak możliwości dyspensowania od tego wymogu prawnego (kan. 1127 § 1 KPK). Taka sytuacja mogłaby mieć miejsce, jeśli protestant kategorycznie stałby na stanowisku, że zawarcie związku miałyby się odbyć w kościele jego Wspólnoty, bądź też w Urzędzie Stanu Cywilnego. Podejmując ten wątek należy pamiętać o tym, że z reguły we Wspólnotach protestanckich małżeństwa zawiera się zgodnie z rytami cywilnymi; inne rozwiązania natomiast występują wtedy, gdy Kościoły te zawierają specjalne umowy z państwem co do religijnej formy zawierania małżeństwa wywołującej skutki w prawie świeckim³¹. Taka sytuacja ma miejsce w Polsce³². W podpisanych ustawach bowiem znajdują się zapisy, zgodnie z którymi małżeństwo wywiera-

³¹ G. LONG, *Ordinamenti giuridici...*, dz. cyt., s. 132-133.

³² *Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej*, (Dz. U. Nr 73, poz. 323 z późn. zm.); *Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej*, (Dz. U. Nr 74, poz. 324 z późn. zm.); *Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej*, (Dz. U. Nr 97, poz. 479 z późn. zm.); *Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijańskich Baptistów w Rzeczypospolitej Polskiej*, (Dz. U. Nr 97, poz. 480 z późn. zm.); *Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej*, (Dz. U. Nr 97, poz. 481 z późn. zm.); *Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej*, (Dz. U. Nr 41, poz. 254 z późn. zm.).

jące skutki cywilne powinno zostać zawarte zgodnie z Prawem Wewnętrznym Kościoła³³.

Zasadniczym warunkiem wydania dyspensy jest spełnienie wymogów określonych w kan. 1125, n. 1-3 KPK. Zgodnie z Instrukcją Episkopatu Polski z 1989 r. udzielenie takiego reskryptu ma charakter wyjątkowy³⁴. Dla duszpasterza prowadzącego przygotowanie do zawarcia małżeństwa problemem niezwykle istotnym staje się pytanie o kanoniczne powody udzielania dyspens w omawianym przypadku? Do tej kwestii odniesiono się zarówno w dokumentach Kościoła, jak i w komentarzach kanonistów.

W n. 91 Instrukcji z 1989 r. wymieniono: opory jednej lub drugiej strony co do formy kanonicznej zawarcia małżeństwa oraz uwarunkowania o charakterze obiektywnym lub subiektywnym sprawiające, że nupturienti w przypadku nieuzyskania dyspensy byłiby skłonni zawrzeć związek niesakramentalny³⁵. Z kolei w n. 154 Dyrektorium Ekumenicznego do prawnych przyczyn zaliczono: konieczność zachowania zgody rodzinnej, zaangażowanie akatolika w życie religijne wspólnoty, a także więź pokrewieństwa strony akatolickiej z szafarzem Kościoła lub Wspólnoty kościelnej. M. Bucciero, w swej monografii poświęconej małżeństwom mieszanym wskazał jeszcze na niebezpieczeństwo wystąpienia skandalu oraz nieprzewidywany konflikt sumienia stron³⁶.

Przy tym należy zauważyć, że wyliczenie to nie ma charakteru wyczerpującego. Jeśli więc w przygotowaniu do zawarcia małżeństwa okazałyby się, że pojawiłyby się podobne do wymienionych powody,

³³ Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, art. 12 A; Ustawa z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, art. 8 A; Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Methodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, art. 11 A; Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, art. 10 A; Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, art. 10 A; Ustawa z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, art. 9 A; Ustawa z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej, art. 11 A.

³⁴ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa...*, dok. cyt., n. 91.

³⁵ Tamże.

³⁶ M. BUCCIERO, *I matrimoni misti...*, dz. cyt., s. 166.

wtedy duszpasterz powinien wnieść do ordynariusza miejsca o dyspensę od formy kanonicznej.

3. Katechezy przedmałżeńskie

W Instrukcji Episkopatu Polski z 1987 r. stwierdzono, że czas przygotowania do zawarcia małżeństwa powinien trwać dłużej niż trzy miesiące. W tym okresie w naukach przedmałżeńskich uwagę należy skoncentrować przede wszystkim na pozytywnym walorze tego typu związków. W Dyrektorium Ekumenicznym, n. 148 podkreślono, że w przygotowaniu do zawarcia tego typu małżeństw należy uwzględnić w sposób szczególny „pozytywne aspekty tego, co małżonkowie jako chrześcijanie dzielą wspólnie ze sobą z życia łaski, wiary, nadziei i miłości oraz innych wewnętrznych darów Ducha św.”. W tym kontekście rodzi się więc pytanie, na jakich treściach powinna skupiać się katecheza?

H. Rainhardt podejmując ten problem skonstatował, iż nauki te powinny się koncentrować na analizie przesłania takich tekstów, jak Soborowy Dekret o Ekumenizmie, n. 78, Adhortacji „Familiaris consortio” oraz na treściach zawartych w Dyrektorium Ekumenicznym³⁷. Uważam, że w tym wypadku można byłoby też wykorzystać wywody zawarte w monografii P. Jaskóły „Problem małżeństwa w relacjach ewangelicko – rzymskokatolickich”. W dziele tym bowiem autor ukazał nie tylko komponenty wspólne katolickiej oraz ewangelickiej doktryny o małżeństwie, ale także określił kierunki nowych rozwiązań ekumenicznych w tej materii³⁸.

4. Forma liturgiczna zawarcia małżeństwa

W Księgach liturgicznych dotyczących zawierania małżeństwa nie znajduje się specjalny ryt odnoszący się do zawierania małżeństwa katolika z protestantem. Z reguły zawieranie takiego małżeństwa mieszanego odbywa się poza Mszą św. W szczególnych przypadkach, dla słusznych powodów biskup diecezjalny może pozwolić na zawieranie

³⁷ Por. H. RAINHARDT, *Die kirchliche Trauung. Ehevorbereitung, Trauung und Registrierung der Eheschließung im Bereich der Deutschen Bischofskonferenz. Texte und Kommentar*, Essen 1989, s. 98.

³⁸ P. JASKÓLA, *Problem małżeństwa...*, dz. cyt., s. 197-266.

w trakcie Mszy św. (Dyrektorium Ekumeniczne, n. 159)³⁹. Taką możliwość przewidziano w wydanym w 1991 r. „Ordo celebrandi matrimonium”⁴⁰. Co więcej, nie wyklucza się również możliwości przyjęcia Komunii św. przez akatolika. Warunki dopuszczenia zostały ujęte w opublikowanej w dniu 17 października 1973 r. Nocie Sekretariatu do Spraw Jedności Chrześcijan. W dokumencie tym stwierdzono, że byłoby to możliwe w przypadkach szczególnych, jeśli wiara akatolika byłaby zgodna z katolicką nauką o Eucharystii i odczuwałby on szczególną potrzebę duchową przyjęcia Komunii św.⁴¹. Taką możliwość przewidziano w Instrukcji z 1987 r. Zgodnie z wytycznymi tego dokumentu, zezwolenie w tym wypadku powinien wydać ordynariusz miejsca⁴².

Katolik natomiast nie może przyjąć Komunii w trakcie zawierania małżeństwa w Kościele protestanckim. Zakaz ten wynika z faktu, iż wspólnoty te nie zachowały sukcesji apostołskiej, a co za tym idzie substancji eucharystycznej⁴³.

5. Zakończenie

Z przeprowadzonych wywodów wynika, że przygotowanie do zawarcia małżeństwa katolika z protestantem ma charakter wielofazo-

³⁹ JAN PAWEŁ II, *Adhortacja Apostolska Familiaris consortio...*, dok. cyt., s. 201.

⁴⁰ Por. *Ordo celebrandi matrimonium*, Città del Vaticano 1991, n. 36: „Si matrimonium fit inter partem catholicam et partem baptizatam acatholicam, ahiberi debet ritus celebrandi Matrimonium sine Missa (nn. 79-111); si autem casus ferat, et de consensu Ordinarii loci, adhiberi potest ritus celebrandi Matrimonium intra Missam (nn. 45-78); quoad autem admissionem partis acatholicae ad Communionem eucharisticam, serventur normae pro variis casibus edictae”.

⁴¹ Por. SECRETARIATUS AD CHRISTIANORUM UNITATEM FOVENDAM, *Comunicatio quoad interpretationem Instructionis de peculiaribus casibus admittendi alios Christianos ad communionem eucharisticam in Ecclesia Catholica*, 17 X 1973, w: X. OCHOA (red.), *Leges Ecclesiae*, t. 5, Romae 1980, s. kol. 6664: „[...] l'ammissione alla comunione eucaristica riguarda in casi particolari solo qui cristiani che manifestano una fede conforme a quella della Chiesa circa questo Sacramento e sentono un vero bisogno spirituale del nutrimento eucaristico [...]”.

⁴² Zob. KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej*, 14 III 1987, n. IV, 6f, w: <http://www.kkbids.episkopt.pl/?id=235> (dostęp: 25 I 2014).

⁴³ SECRETARIATUS AD CHRISTIANORUM UNITATEM FOVENDAM, *Comunicatio...*, dok. cyt., kol. 6665: „Di conseguenza il fedele cattolico non può chiedere l'Eucaristia se non a un ministro che abbia validamente ricevuto il sacramento dell'Ordine”.

wy i wieloaspektowy. Uważam, że proces ten nie powinien zacząć się od spisania „Protokołu rozmów kanoniczno-duszpasterskich”. Postępowanie przygotowawcze należy rozpocząć od pytań skierowanych do nupturientów, mających na celu zbadanie ich postaw co do związku, który zamierzają zawrzeć. Stąd też w pierwszym rzędzie uwaga duszpasterza winna koncentrować się na wymogach ujętych w kan. 1125, n. 1-3 KPK. Gdyby strony nie spełniały tych warunków, w takiej sytuacji powinny odstąpić od zamierzenia zawarcia małżeństwa. W „Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej” podkreśla się z całym naciskiem, że pouczenia te powinny być wolne od wszelkiego prozelityzmu; nie mogą naruszać też one zasady wolności sumienia w podejmowaniu decyzji przez nupturientów⁴⁴. Dopiero wówczas, gdy warunki określone w kan. 1125, n. 1-3 KPK zostały spełnione, należałoby spisać tzw. protokół przedślubny.

Po tych czynnościach należy ustalić ilość i czas przeprowadzenia kolejnych spotkań przedmażeńskich o charakterze pastoralnym. W nauczaniu należałoby przede wszystkim skoncentrować uwagę na pozytywnych walorach małżeństw mieszanych.

Preparation for Entering Marriage Between a Catholic and a Protestant

The author of the presented article focused his attention on the issue of preparation for entering marriage between a Catholic and a protestant. He believes that the preparation should not start with the report of canonical-pastoral talks but rather with questions being asked to both parties aimed at identifying their views on the marriage they are willing to contract. First and foremost, the attention of the priest should focus on the conditions included in canon 1125, n. 1-3 CIC. If the parties do not meet these conditions, any preparations for contracting this marriage should be abandoned.

Only when the conditions expressed in canon 1125, n. 1-3 CIC are met, the so-called premarital report should be prepared. After that, it should be decided about the number and time of premarital meetings.

⁴⁴ KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI, *Instrukcja w sprawie duszpasterstwa...*, dok. cyt., n. IV, 2.